

SOBRE TRES INSCRIPCIONS DE L'ÀREA D'ILURO (MATARÓ)

M. Mayer

La relectura i la comprovació dels textos de les inscripcions comporta en molts casos canvis substancials de lectura, o en d'altres, modificacions de detall sempre interessants; en les línies següents intentarem de presentar dos d'aquests canvis, un de molt substancial i un altre de detall, i aprofitarem per donar a conèixer un nou fragment inèdit fins ara.

El primer dels textos que presentem correspon al publicat a *IRC I*, i remetem a aquesta publicació per als detalls tècnics que reduïm ací a l'indispensable.¹ Es tracta d'un fragment, procedent de Can Xammar, Mataró, i conservat al Museu Comarcal del Maresme, de placa de color gris marronós no motllurada que conserva el marge inferior complet.

Dimensions: 24,5 (màx.) × 15-14,5 × 12 cm.

Alçada de les lletres: 5,1 cm (TR = 5,8).

Interlineats: 1,25-0,5 cm; 15 (fig. 1).

[-----]
[---] STATOR
[---] AE. MATRI

Nexe TR a l.2; O *minuta* a l.1; I *longa* a l.2.

IR Mataró, pàg. 24, add., lám. 56; *IRC I*, 108, pàg. 157-158, lám. XXXIX.

Variants: TOMIATOR, IR Mataró, *IRC I*.

Com es pot veure, el canvi és de detall, però de gran valor onomàstic, car passem de la possibilitat d'un *Negotiator* que fins i tot hauria pogut ser interpretat com a ofici —amb les conseqüents inferències de caire econòmic—, o de poder llegir un nom poc comú com *Vindemiator*,² a un *cognomen* un xic més conegut derivat d'un dels oficis dels servidors de magistrats i sacerdots: *Stator*.³ La transcendència no és gaire important, des d'un punt de vista onomàstic, en funció de la correcció de lectura, sinó de l'eliminació d'uns elements que podrien distorsionar la relativa regularitat onomàstica dels *cognomina* de la zona.

La nova lectura *Stator* que presentem és segura i fou deduïda mitjançant un nou examen del calc fet amb

mina de grafit de la inscripció que ens permeté de reconstruir una possible «S»; la comprovació sobre la peça ens portà al convenciment immediat que el bisell inferior de la «S» era cobert per una incrustació que poguérem eliminar sense dificultat un cop identificada, i que deixà, en desaparèixer, nets el dos profunds i regulars bisells de la part inferior de la «S».

La segona de les peces fou publicada no fa gaire a la Secció d'Epigrafia de *Fonaments*. Es tracta d'una placa de bronze en forma de *tabula ansata* similar a la que vàrem publicar a *IRC I*, 89. Fou trobada a les excavacions de Can Modolell, a Cabrera de Mar, l'octubre de 1982 i es troba dipositada a la Secció Arqueològica del Museu Comarcal del Maresme després de la seva restauració.⁴ Ens remetem, per a les dades completes i el comentari, al que ja ha estat publicat a *Fonaments*. Ens limitem també en aquest cas a la nova lectura i a les modificacions que aquesta pot comportar (fig. 2).

Dimensions: 5 × 12,7 × 0,1 cm.

Alçada de les lletres: 0,7 cm aprox.; 0,7 cm aprox.

Interlineats: 0,9 cm; 0,7 cm; 2,1 cm.

M(arcus): FLAVIVS. MOSCHVS
NEP[T]VNO. V(otum). S(olvit).

L(ibens). M(erito)

Bibliografia: M. MAYER i I. RODÀ, *Fonaments*, 7 (1987), pàg. 229-230, lám. 15.

Variants. l.2 ++++! NO *Fonaments*.

Com es pot veure, la lectura de la divinitat amagada per l'esmicolament de la placa i la posterior colmatació amb materials plàstics ha pogut ser llegida mitjançant un nou i acurat examen sobre les radiografies que es feren de la placa de bronze.⁵ Presentem un petit calc dels elements que ens han portat a aquesta lectura, fet sobre la radiografia que també reproduïm (fig. 3). Cal subratllar l'aparició de *Neptunus* en un jaciment que fins ara només ens havia proporcionat testimonis de culte mitraic, fins i tot ben recentment.

Figura 1.

Neptú no és un deu desconegut⁶ a la zona costanera del *Conventus Tarracensis*, car està documentat a *Tarraco RIT 47* (= *CIL II 4087*) honorat com a divinitat augusta.⁷ Un altre problema és el caràcter del jaciment de Can Modolell, si tenim en compte aquesta novetat, però això ara per ara no és el tema que ens proposàvem de tractar, centrat en les correccions de lectura d'aquesta placa d'època flàvia, d'acord amb el *nomen* del personatge i la cronologia clara d'*IRC 1*, 89.

La tercera peça que volem presentar és un petit fragment central de placa de marbre de Luni-Carrara blanc amb taques grises, polida per darrere, trobat a Can Modolell (Cabrera de Mar) (fig. 4).

Dimensions: 4,7 (màx.) × 14,3 (màx.) × 2,7 cm.

Interlineats: 1,2 cm.

[---] ARIT̄ o N̄ [---]

[---] (vacat c. 3) B̄ o R̄ o P̄ + [---]

Restes de pautat: I *minuta* l. 1.

Les lletres són capitals quadrades ben gravades amb reforços de peus ben marcats. El text resultant és poc il·lustratiu. Si és la lletra final de r. 1 T., potser tindriem [M]ari[t]o; si es tractés, menys probablement, d'«A» potser tindriem a la part central un *cognomen* del tipus [M]aria[nus] i a la segona línia el començament d'un altre nom o potser, per la situació, d'una *origo* o bé d'un ofici, si no es tracta de la partició d'una fórmula *SI/BI ET*.⁸ La *crux* de la segona ratlla és la part superior d'una lletra que pot ser «I» o «C» i, menys probablement, «M» o «N». Pel tipus de lletra, pot ser datada des del segle I fins a una bona part del II. Ens inclinem, però, per una datació alta. La seva finalitat resulta difícil de precisar; per més que el conjunt de Can Modolell tingui una especial preponderància votiva, no podem descartar la destinació fúnebrària, que és la més habitual per a les plaques.⁹

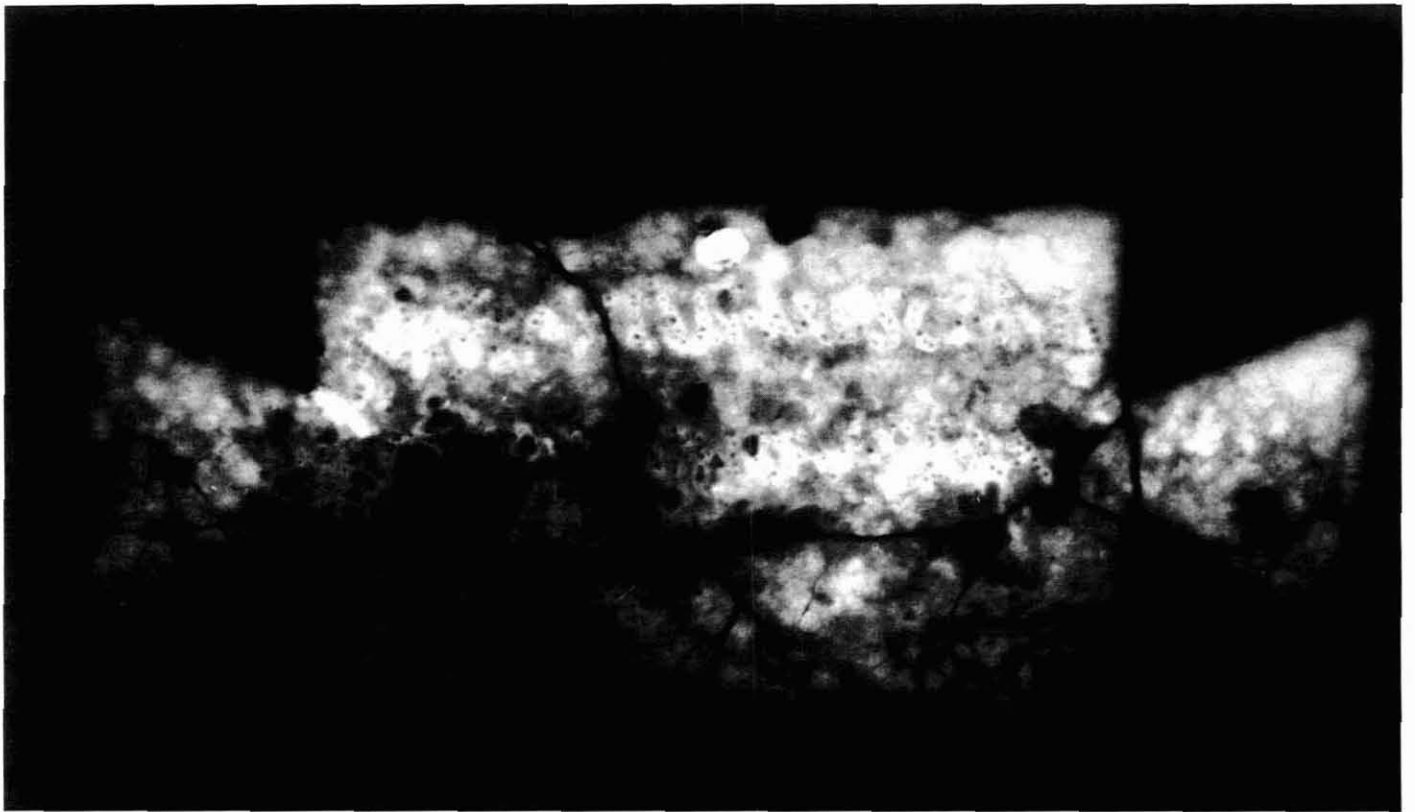

Figura 2.

V. I. P. VINDEMIATOR

Figura 3.

Figura 4.

De nou un conjunt de dades poden ser aplegades per complementar i conèixer millor l'epigrafia d'Illuro i el seu entorn immediat, que constitueix la zona que ara per ara se'ns presenta com l'horitzó epigràfic més ric del *Conventus Tarraconensis*, llevat dels conjunts de *Tarraco*, *Barcino* i *Emporiae*, però amb una varietat tipològica i de contingut que el fa molt important com a indicatiu de les influències que pot sofrir una zona costanera amb una situació de comunicacions privilegiada.

NOTES

1. FABRE, G., MAYER, M., i RODÀ, I., *Inscriptions romaines de Catalogne. I Barcelone (sauf Barcino)*, París, 1984, (=IRC I), pàg. 157-158.

2. Cf. KAJANTO, I., *The latin cognomina*, Helsinki-Helsingfors, 1965, pàg. 362 per a *Vindemiator*, i 321 per a *Negotiator*. La seva raresa queda palesa a MOCSY, A., FELDMANN, R., MARTON, E., i SZILÁGYI, M., *Nomenclator provinciarum Europae Latinarum et galliae Cisalpiniae cum indice inverso (Dissertationes Pannonicae III, 1)*, Budapest, 1983; on no figura cap *Negotiator* i només tres exemples de *Vindemiator* a Dalmàcia, pàg. 313.

3. Cf. KAJANTO, I., *The latin cognomina*, 1965, pàg. 319; MOCSY, A. i altres, *Nomenclator...*, op. cit., 1983, pàg. 274, i el recent SOLIN, H. i SALOMIES, O., *Repertorium nominum gentilium et cognominum Latinorum*, Hildesheim-Zurich-Nova York, 1988, pàg. 407.

4. Cal que agraïm de nou l'acollida i la col·laboració que sempre hem tingut per part d'aquesta Secció i els seus membres; en especial cal que agraïm per a aquestes tres peces la indefallent col·laboració de Joaquim Pera, company a la UAB.

5. Aquestes radiografies indispensables per llegir el bronze foren realitzades, a instàncies del col·lega Dr. August Comamala, pel Dr. Calendario Flores a la Clínica de Radiologia dels doctors Modolell i Manchon. Fem constar de nou ací el nostre agraïment.

6. VIVES, A.J., *Inscripciones latinas de la España romana*, Barcelona, 1971 (=ILER); es recullen amb els núm. 294-299.

7. ALFÖLDY, G., *Die römischen Inschriften von Tarraco*, Berlín, 1975, núm. 47, pàg. 26; sobre aquesta inscripció, cf. ÉTIENNE, R., *Le culte impérial dans la Péninsule Ibérique d'Auguste a Dioclétien*, París, 1974, (reimpr. de la 1a. ed. 1958), pàg. 253, núm. 5, 337 i 278 sobre el culte de Neptú com a divinitat augusta.

8. Cf. FABRE, G., MAYER, M., i RODÀ, I., IRC I, 1984, 57, 75 i 114 i 118 amb molts dubtes en el mateix Maresme. Vegeu MARINER, S., *Inscripciones romanas de Barcelona. Lapidarias y musivas*, Barcelona, 1973, índex pàg. 244 per a aquesta fórmula.

9. Cf. FABRE, G., MAYER, M., i RODÀ, I., IRC I, 1984, pàg. 129-139, núm. 85-93 per al conjunt de Can Modolell, a més de la peça que publiquem en segon lloc i una de nova: un altaret rodó dedicat a *Kautes* o *Kautopates* que publiquem amb I. Rodà a la secció d'epigrafia de *Fonaments*, 8 (1992) pàg. 201-202, lám. 17-18.